

Бенкендорф Г. Д.

ХРИСТОС І ХРИСТІЯНСТВО. СЕМАНТИКА ТА ПРАГМАТИКА КОНЦЕПТІВ У МОВАХ ТОТАЛІТАРНИХ ПАРТІЙ

*У статті досліджено місце й роль концептів **Христос** і **християнство** в утворенні концептуального простору російського комунізму і німецького націонал-соціалізму, а також у формуванні мов тоталітарних партій. Семантичний аналіз проводиться поруч з дослідженням лінгвопрагматичних особливостей російських і німецьких еквівалентів.*

Серед соціолінгвальних проблем, що стосуються відношень суспільства і влади, суспільства й ідеології, залишаються практично недослідженими концептуальні поля провідних тоталітарних ідеологій ХХ століття - німецького націонал-соціалізму й російського комунізму. Концептуальні простори мов двох тоталітарних партій НСДАП і КПРС, які презентують вказані тоталітарні ідеології, містять подібні за планом вираження мовні одиниці на позначення світоглядних категорій.

Предметом цієї розвідки є власні імена *Иисус Христос/Jesus Christus* та похідні іменники *християнство/Christentum* у російській і німецькій мовах періодів панування тоталітарних режимів. Зіставний аспект цих одиниць залишається поза увагою сучасних мовознавців, отже *актуальність* даної розробки полягатиме в тому, щоб певною мірою заповнити цю прогалину в порівняльному мовознавстві. *Мета* дослідження - простежити семантичні й прагматичні особливості тоталітарно означених еквівалентів *Иисус Христос/Jesus Christus* і *християнство/Christentum* у мовах тоталітарних партій НСДАП і КПРС. Дослідницьким матеріалом є політичні тексти провідних тоталітарних лідерів - В. Леніна, А. Гітлера, А. Розенберга, а також дані мовних словників, що вийшли за часів націонал-соціалізму й комунізму.

Під час дослідження лексем *християнство/Christentum* і пропріальних одиниць *Иисус Христос/Jesus Christus* в очі впадає той факт, що, незважаючи на різні ідеологічні позиції й оцінки змісту цієї релігійно-філософської концепції, обидві тоталітарні партії - німецька НСДАП і російська КПРС відчують аналогічні негативні емоції щодо вказаних лексем. Емоційна забарвленість цих одиниць у мовах обох партій буде, в принципі, схожою. Перед аналізом лінгвального знака *християнство* у радянському варіанті ро-

сійської мови вважаємо за необхідне подати дефініцію власного імені *Христос* у словнику В. Даля:

«Христос - Иисус Христос. Богочеловек. Сын Божий. Господь во плоти» [Даль: 565].

У дефініції відзначено чіткий безпосередній зв'язок імені власного з духовною субстанцією, відсутні усіякі характерологічні оцінки. Зіставимо дефініцію В. Даля з трактуваннями тлумачних словників російської мови радянського періоду:

«*Христос Иисус* — *наименование мифического богочеловека Иисуса, культ которого лежит в основе христианской религии*» [ССРЛЯ, 475].

«*Христос* - *название Иисуса, мифической личности, культ которого лежит в основе христианской религии*» [СРЯ, 857].

Автори словникових дефініцій наголошують на ад'єктиві *мифический*, з метою сприяти формуванню в суспільстві ставлення до Ісуса і всього, що з ним пов'язане, як до сумнівної та хибної події. Вельми примітним є використання позначок *название* і *наименование* щодо персони замість лексеми *имя*. Явище в лінгвістиці доволі нечасте, практично унікальне. Складно судити, чи мала така заміна свідомий, підсвідомий чи позасвідомий характер, але в мовному плані ця лексична субституція відіграла певну роль у процесі пейоративізації пропріальної одиниці. Пейоративізація імені *Христос*, як лінгвальне явище, відбувається шляхом правопису внаслідок тиску ідеологічних настанов на мову. У деяких словниках російської мови власне ім'я *Христос* подається з малої літери [ОЭС, 625], або навперемінно [Сводный..., 652]. В інших лексикографічних джерелах воно не згадується зовсім, але наводиться похідне *христосик* [Ожегов, 755; ОГС, 453]. Головна функція цього новоутворення - демінутивна. Люди, до яких воно адресоване, ідентифікуються російськими мовцями як ханжі

й облудники. За допомогою демінутивів може підкреслюватися принизливе, презирливе ставлення до людини.

Тлумачення концепту ХРИСТИАНСТВО відбувалося у світлі атеїстичної пропаганди, і головний наголос робився на його неспроможності, як і будь-якого іншого релігійного вчення, що виникло «на придавленности людей стихийными силами природы и социальным гнетом, через незнание истинных причин природных и общественных явлений» [1, 122].

Аналізуючи сигматичний аспект пропріальної одиниці *Христос* і похідного слова *християнство*, не можна обійти міркування К. Маркса щодо Христа. Якщо за вихідний теоретичний постулат марксистської теорії взяти сентенцію про те, що «...бог есть, безусловно, производное социально-организованного опыта живых существ» [2, 241], то цілком логічними постають судження теоретиків марксизму про Христа як мисленеву абстракцію, засіб, знаряддя в людській діяльності, сферу моралі, винайдену самою людиною. «...Как Христос есть посредник, на которого человек перекладывает всю свою божественность...» [3, 389], «так в сфере религии Христос, посредник между богом и человеком - всего лишь орудие общения между ними - становится их единством, богочеловеком и, в качестве такого, становится важнее самого бога; святые важнее Христа, попы важнее святых» [4, 288].

Бездоганність таких наукових положень видається спірною. Особливо гостро хиткість теоретичної бази відчують адепти марксизму, насамперед В. Ленін. Його ментальні зусилля зміщаються із сигматичного аспекту слова на його прагматику, де починається інтенсивна дискредитація Христа і християнства. Слово опиняється в контексті повсякденних пейоративних мовних знаків. Це має викликати в респондентів негативні почуття й емоції - відразу, огиду, відштовхування. На підтвердження наведемо коментарі В. Леніна з його «Філософських зошитів» щодо здобутків європейських філософів. Підкреслюючи місця зі сполученнями, що таврують християнство, В. Ленін солідаризується з різким емоційним судженням Діцгена про вказане вчення. «Недавно христианство было объявлено религией раблепства. Это действительно самое удачное его обозначение. Раблепна конечно всякая религия, но христианская религия самая раблепная из раблепных. Возьмем наудачу какое-нибудь обычное христианское изречение. Намоем пути стоит крест с надписью: "Сжался, милосердный Иисусе! Святая Мария, молись за

нас". Тут перед нами безмерное смирение христианства во всей его жалкой ничтожности. Ибо тот, кто возлагает т. о. все свои надежды на жалость, тот поистине жалкое создание...» [5, 375-376].

У тих самих «Філософських зошитах» у розділі «Конспект книги Гегеля "Лекції з філософії історії"» впадає у вічі коментар вождя світового пролетаріату про християнство у гегелівському викладі: християнство - «Пошло-поповская идеологическая болтовня о величии христианства (с цитатами из Евангелия!!) Мерзко, вонюче!» [5, 287].

Пейоративізація лінгвальної одиниці *християнство* продовжується в лексикографічних джерелах. У політичному словнику за редактуванням А. Александрова характер цієї діяльності видається прямолінійним і примітивним через синкретичне (нерозчленоване) уявлення концепту. «Христианство - религия, возникшая в древней рабовладельческой Римской империи как религия рабов. Христианство проповедует, что чем больше человек страдает на земле, тем выше его награда "на небе". Оно призывает бедняков не противиться власти угнетателей, прощать насильников, любить врагов; тем самым христианство отвлекает трудящихся от классовой борьбы и помогает эксплуататорам. Христианство, как и всякая религия, глубоко враждебно трудящимся. Утвердив свое владычество в средние века, христианская церковь проявила себя как сила мрачного изуверства, враг свободы, жестокий угнетатель трудящихся масс. Она учиняла кровавые расправы с противниками церкви, замучила в застенках и сожгла на кострах инквизиции миллионы людей, противодействовала движению человечества вперед. Христианская церковь - жадный паразит, высасывающий соки из народа для жадной жизни духовенства. ...В царской России православная церковь была оплотом самодержавия, боролась против революционного движения масс. После победы Великой Октябрьской социалистической революции церковь стала орудием контрреволюции» [ПС, 620].

Християнство навмисно презентується тільки як релігія. Слово *церковь* використовується лише як лексичний субститут для мовних знаків *християнство* і *религия*. Сигматичний аспект плану змісту залишається затемненим, весь текст лексикографічної статті постає експлікацією прагматичного аспекту лексеми *християнство*. Лінгвіст-аналітик не може не помітити вказівки на тотожність одиниць *христианская религия-христианская церковь* - *церковь*, що наводить на

неправомірну думку про тотожність слів *християнство - релігія - церковь*.

Текст словникової статті «християнство» у «Довіднику атеїста», присвячений історії християнства у вузькому значенні слова (тобто як релігії), витримано у коректному (тактовному, увічливому) стилі. Однак для інтеграції християнства в життя суспільства жодних шансів немає. «З ліквідацією експлуататорського ладу підтримуються соціальні корені християнства і воно зберігається лише як пережиток минулого, що зникає в процесі побудови комуністичного суспільства» [СА, 304].

Позиції тоталітарного режиму НСДАП, на відміну від чітких і однозначних настанов ВКП(б), навпаки, характеризуються гострими суперечностями. У націонал-соціалістичних текстах можна натрапити як на позитивні оцінки концепту CHRISTENTUM, наприклад у програмі НСДАП, так і на критичний аналіз християнської доктрини у публікаціях А. Розенберга, у висловлюваннях А. Гітлера. Параграф № 24 програми НСДАП декларував *positives Christentum* (позитивне християнство) як світоглядну і моральну основу.

«Die Partei als solche vertritt den Standpunkt eines positiven Christentums, ohne sich konfessionell an ein bestimmtes Bekenntnis zu binden» [6, 550].

«Партія як така обстоює точку зору позитивного християнства, не пов'язуючи себе у конфесійному плані з конкретним віровповіданням».

Словосполучення *positives Christentum* є безумовно специфічним виразом у мові НСДАП. У націонал-соціалістичних партійних документах з цього приводу можемо прочитати таке:

«Der Nationalsozialismus bejaht aber das Christentum - gleich, ob es als Kirche oder als Glaube, im politischen oder im religiösen Bezirke in Erscheinung tritt — nicht schlechthin; er bejaht es nur, wenn es positiv ist, wenn es die Grenzen in sich und gegenüber der politischen Macht so wahr, wie es aufgezeigt worden ist» [7, 127].

«Націонал-соціалізм обстоює християнство - однаково, чи як церкву, чи віру, у царині політики чи релігії - не абсолютно; він обстоює його, якщо воно позитивне, якщо воно додержується меж щодо себе і до політичної влади так, як це приписано».

Й. Гебельс у партійному органі Angriff № 51 1928 року характеризував це поняття як неполітичне й позапартійне, «...keinpolitisch tätiges und parteigebundenes Christentum» [цит. за 8, 79]. Найсуперечливіша і невиразна позиція щодо християнства в А. Гітлера. Після свого приходу до влади він наголошував в одному з публічних виступів:

«Die nationalsozialistische Regierung sieht in den beiden christlichen Konfessionen die wichtigsten Faktoren der Erhaltung unseres Volkstums. ... sie sind die unerschütterlichen Fundamente des sittlichen und moralischen Lebens unseres Volkes» [1, 120].

«Націонал-соціалістичний уряд бачить в обох християнських конфесіях найважливіші чинники збереження нашої народності. [...] вони-непорушний фундамент природного і морального життя нашого народу».

В уривку з неофіційної бесіди з Раушнінгом, що наводиться буквально слідом за текстом виступу, читаємо таке:

«Es werde das Christentum in Deutschland mit Stumpf und Stiel, mit allen seinen Fasern und Wurzeln ausrotten; denn für das deutsche Volk sei es entscheidend, ob es den jüdischen Christenglauben und seine weiche Mitleidsmoral habe oder einen starken heldenhaften Glauben an Gott in der Natur, an Gott im eigenen Volke, an Gott im eigenen Schicksal, im eigenen Blute. - Eine deutsche Kirche, ein deutsches Christentum ist Kampf. Man ist entweder Christ oder Deutscher. Beides kann man nicht sein» [9, 50].

«Християнство необхідно вирвати з усіма його жилками й коренями, бо для німецького народу найважливішим є те, чи має він єврейську християнську віру та її кволу жалісливу мораль, чи сильну, героїчну віру природного бога, бога свого народу, своєї долі, своєї крові. Німецька церква, німецьке християнство - це боротьба. Ти або християнин, або німець. Обома бути неможливо».

Словосполученню *positives Christentum* відповідають синоніми *Christentum der Tat* і *echtes Tatchristentum*. Іntenціонал значення останнього розкривається в наступних словах вождя НСДАП:

«Echtes Tatchristentum: planvolle Auslese, Aufartung, Vermehrung der Begünstigten, Euthanasie, Gnaden-tod» [10, 287].

«Істинне християнство вчинків: планомирний добір, поліпшення раси, збільшення фаворитів, евтаназія, милостива смерть (хоспіс)».

Передумовою появи лінгвального знака *positives Christentum* та його синонімів став антонім *negatives Christentum*. Про негативне християнство знаходимо інформацію в книзі А. Розенберга «Міф ХХ століття»:

«[...] wir erkennen heute, daß die zentralen Höchstwerte der römischen und protestantischen Kirche als negatives Christentum unserer Seele nicht entsprechen, daß sie den organischen Kräften der nordisch-rassisch bestimmten Völker im Wege stehen, ihnen Platz zu machen haben, sich nur im Sinne eines germanischen Christentums umwerten lassen müssen. Das ist der Sinn des heutigen religiösen Suchens» [11, 215].

«[...] ми бачимо сьогодні, що головні цінності римської й протестантської церков як негативного християнства не відповідають нашій душі, що вони є перешкодою органічним силам нордичних народів, тому мають відступитися з дороги, мусять переоцінити себе в дусі германського християнства. В цьому полягає сенс сучасних релігійних пошуків».

Germanisches Christentum (германське християнство), що наведено в цитаті, очевидно, правомірно розглядати як ще один синонім до словосполучення *positives Christentum*. Значення різниця між ними, на наш погляд, полягає в тому, що перший вираз - *germanisches Christentum* - можна тлумачити як відображення філософського релігійного поняття. Другий вираз - *positives Christentum* - належить до числа термінів практичної політики. Суть християнства як світоглядної концепції в інтерпретації А. Розенберга зводиться до однієї з іпостасей єврейства, насамперед у формі католицизму і його найнебезпечнішого крила - єзуїтства. Здоровий німецький дух, на думку автора, був інфікований чужим світоглядом етруссько-сирійського походження, тобто християнством. Згідно з А. Розенбергом, апостол Павло займався диверсійною діяльністю. Пропагуючи постулати спадкоємного гріха, покірності, відмови, підпорядкованості, безмежної любові й рівності, він підривав здорову сутність римської нації, що ґрунтувалася на честі, достоїнстві, самоствердженні, гордості, волі й моральному здоров'ї [11, 574].

Для А. Гітлера не є характерним докладний аналітичний розбір християнства як філософської та релігійної доктрини; відсутність інтелектуального аналізу компенсується багатьма емоційними сентенціями з пейоративним забарвленням, які поповнили мовний арсенал націонал-соціалізму. Проповідницька діяльність апостола Павла в мові НСДАП вустами Гітлера затаврована у вислові «*Vorbolschewismus der durch Paulus mobilisierten Unterwelt*» - *Передбільшовизм кримінального світу, мобілізованого апостолом Павлом*. Сама лексема *Christentum* міститься у край негативно забарвленому мікроконтексті: «*Sklavenreligion*», *eine von «Juden in die antike Welt eingeschmuggelte Religion des Jammertals*» - «*Релігія рабів*», *релігія юдої, що контрабандою завезена євреями в античний світ*»; «*etnischer Terrorismus, der die Menschen zu bodenloser Feigheit erzieht*» - «*етнічний тероризм, який виховує людей у безпідставному боягузстві*» [12, 174].

Водночас сутності християнського вчення протиставлено його засновника - самого Ісуса Христа. У трактуванні А. Розенберга Христос - це велика особистість, здорова сутність якої була перекинена всілякого роду єврейськими нашірваннями. Головна його місія - звільнення свого пригнобленого народу, що укорінена у передньоазіатському міфі про вождя рабів і визволителя Крестоса й була підмінена єврейською ідеєю месіанства (Rosenberg 1943, 74). Надзви-

чайно актуальною для націонал-соціалістичної ідеології є проблема походження Христа, до того ж на перший план виходить не дилема про його історичне чи божественне походження, а етнічний аспект проблеми.

«*Was Jesu Herkunft betrifft, so liegt, wie schon von Chamberlain und Delitzsch betont worden ist, nicht der geringste zwingende Grund zur Annahme vor, daß Jesus jüdischer Herkunft gewesen, wenn er auch in jüdischen Gedenkreisen aufgewachsen ist [...]. Streng wissenschaftlich wird die Herkunft Jesu wohl für immer unerwiesen bleiben, es muß uns genügen, die Wahrscheinlichkeit nicht jüdischer Abstammung anerkennen zu können*» [11, 76].

«*Jesu war sicher kein Jude, denn einen der ihren hätten die Juden nicht den Römern und dem römischen Gericht ausgeliefert, sondern selbst verurteilt. Vermutlich wohnten in Galigäa sehr viele Nachkommen römischer Legionäre (Gallier), und zu ihnen gehörte Jesus. Möglich, daß seine Mutter Jüdin war.*

Jesus kämpfte gegen den verderblichen Materialismus seiner Zeit und damit gegen die Juden» [Hitler шит. за 13, 183].

«*Що стосується походження Ісуса, то очевидно, як стверджували вже Чемберлен і Деліх, що немає жодних підстав для припущення, що Ісус був єврейського роду, хоча він навіть і виріс у єврейських інтелектуальних колах. З точки зору строгої науки походження Ісуса назавжди залишиться нез'ясованим, з нас достатньо того, що ми можемо визначити його неєврейські корені.*

«*Ісус, звичайно, не був євреєм, бо свого євреї не видали б римлянам і римському суду, а засудили б самі. Можливо, в Галілеї жили нащадки римських легіонерів (галіїв) і до них належав Ісус. Мабуть, його мати була єврейкою.*

Ісус боровся проти спотворювального матеріалізму і тим самим проти євреїв.

Особистість Христа для автора міфу ХХ століття виступає як дороговказна нитка до так званого німецького християнства (*deutsches Christentum*).

«*Nur im streng jüdisch-kirchlichen Christentum lebt noch die vollkommene Trennung Persönlichkeit - Gott weiter, obgleich die Gestalt Jesu gerade diese Einheit in einem Maße fordert, wie sie in der Geschichte selten zu dieser bezaubernden Größe herangewachsen ist: die absolute Persönlichkeit, die ist, d.h. frei ihrem eigenen Gesetz nach lebt, als Herr über Person*» [7, 396].

«*Лише в суто єврейсько-церковному християнстві продовжує існувати повне роз'єднання особистості й Бога, хоча постать Ісуса потребує єдності вже тому, що рідко хто сягає такої чарівної величі в історії: абсолютна особистість, яка вільно живе за своїм власним законом, тобто над панамі пан.*

Постулат «абсолютної особистості» виступає фундаментом германського (німецького) християнства, що виявляє собою

«...einen starken heldenhaf-
ten Glauben an Gott in der
Natur, an Gott im eigenen
Volke, an Gott im eigenen
Schicksal, im eigenen Blu-
te...» [7, 120].

Націонал-соціалістичні пропагандисти ак-
тивно використовують позитивний потенціал
імені *Christus* для закріплення культу вождя
партії в народній свідомості й паралельно для
легітимізації переслідування євреїв. Практично
це втілено, наприклад, у промові Ю. Штрайхе-
ра, видавця журналу «Der Stürmer», де вождь
німецької нації наділяється рисами Христа.

«...*(da) sagte der Kämpfer
von Nazareth, so berichtet
das heilige Buch, da sagte
er: Ja, wenn du mir nachfol-
gen willst, möchte ich Dir
gleich gesagt haben, das ist
keine einfache Sache. Wer mit
mir marschierst, marschierst
in die Gefahr. Ich habe den
Kampf aufgenommen gegen
Juda, gegen das jüdische Volk,
gegen die judische Rasse,
gegen ein Volk, dessen Vater
der Teufel ist. Wer hier den
Kampf aufnimmt, ist vogel-
frei. Er muß gewärtig sein,
niedergeschlagen zu werden.
Seine Ehre, die wird ihm ge-
nommen. Wirtschaftlich und
seelisch versucht man ihn
zugrunde zu richten; wenn
Du mitmachen willst, bitte,
aber ich sage es dir gleich,
es kann der Augenblick kom-
men, wo dir vielleicht alles
hinweggenommen wird, dein
Besitz. Du wanderst viel-
leicht auch ins Gefängnis
hinein, überlege Dir, bevor
Du zu uns kommst. - Das war
nur ein Deutsch-Nationaler
jener Tage! - Ja, meine lieben
Volksgenossen, alles wieder-
holt sich in der Geschichte*»
[14, 213].

Сам А. Гітлер у публічних різдвяних ви-
ступах, так само як і у своїй книзі «Моя бороть-
ба», максимально використовує весь потен-
ціал позитивної конотації власного імені *Chris-
tus (Jesus)* для моральної дискредитації єврей-
ства. Христос для націонал-соціалізму, в пер-
шу чергу, становить інтерес як пропагандист
духовних ідеалів арійства, ідейний борець із
втіленим в єврейському етносі матеріалістич-
ним злом.

«...могутню героїчну віру у
Бога, який існує у природі,
Бога власного народу, влас-
ної долі, власної крові».

«...*(i) мовив босць-назаре-
тянин, як розповідає Свя-
та книга, і мовив він: "Так,
якщо ти бажаєш піти зі
мною, то хочу тобі відра-
зу сказати: це не проста
справа. Хто зі мною йде,
йде небезпеку. Я розпочав
боротьбу проти іудеїв,
проти єврейського народу,
проти єврейської раси,
проти народу, батько яко-
го - диявол. Хто тут роз-
починає боротьбу, той
вільний як птах. Він мусить
бути готовим до того, що
його поб'ють. У нього мо-
жуть відібрати честь.
Спробують зруйнувати
його матеріально й духов-
но; якщо ти бажаєш взя-
ти участь, будь ласка, але
я справді кажу тобі, може
статись, що у тебе відбе-
руть майже все, усю твою
власність. Ти, мабуть, по-
трапиш до в'язниці. По-
міркуй, перед тим як підеш
з нами". - Таким був ні-
мець-націоналіст тих днів.
Так, мої любі товариші, усе
повторюється в історії*».

«*Gerade für den National-
sozialisten habe das Weih-
nachtsfest erhöhte Bedeu-
tung, denn Christus sei der
größte Vorkämpfer im Kampf
gegen den jüdischen Welt-
feind gewesen. Christus sei
nicht der Friedensapostel
gewesen, den erst die Kirche
aus ihm gemacht habe, son-
dern er sei die größte Kampf-
natur gewesen, die je gelebt
hat. Die Lehre Christi sei für
Jahrtausende grundlegend
gewesen für den Kampf ge-
gen den Juden als Feind der
Menschheit*» [15,105-106].

«*Auch damals kam die Über-
windung nicht von staat-
lichen Machtmitteln, son-
dern durch eine Heilslehre,
deren Verkünder geboren wur-
de unter den erbärmlichen
Verhältnissen. Und doch feiern
alle Menschen, die arischen
Blutes sind noch heute diese
Geburt. Christus war arischen
Blutes*» [15, 237].

«*Wir Nationalsozialisten se-
hen in dem Werke Christi die
Möglichkeit durch einen fa-
natistischen Glauben das Un-
geheuerlichste zu erreichen.
Christus ist in einer verfaul-
ten Welt entstanden, hat den
Glauben gepredigt, zuerst
verhöhnt und doch ist aus
diesem Glauben eine große
Weltbewegung geworden*»
[15,257].

У книзі «Моя боротьба» *Christus* не тільки
протистоїть єврейському народу в цілому. Його
образ використовується й у політико-ідеологічній
боротьбі з консерваторами (*Parteichristentum*),
що, змагаючись за голоси єврейського електора-
ту, консолідуються потім з єврейськими партія-
ми всупереч інтересам німецького народу.

«*Die beste Kennzeichnung
jedoch gibt das Produkt die-
ser religiösen Erziehung der
Jude selber. Sein Leben ist
nur von dieser Welt und sein
Geist ist dem wahren Chris-
tentum innerlich so fremd,
wie sein Wesen es 2000 Jahre
vorher dem großen Gründer
der neuen Lehre selber war.
Freilich machte dieser aus
seiner Gesinnung demjüdi-*

«Саме для націонал-со-
ціалістів свято Різдва має
особливе значення, тому
що Христос був найвелич-
нішим бійцем у боротьбі
проти єврейського світо-
вого ворога. Христос був
не апостолом миру, а най-
видатнішою бойовою на-
турою, що будь-коли існу-
вала. Вчення Христа про-
тягом тисячоліть було го-
ловним у боротьбі про-
ти євреїв як ворога люд-
ства».

«І тоді подолання також:
здійснилося не завдяки ад-
міністративним засобам,
але через цілюще вчення,
провісник якого народився
в жалюгідних умовах. І всі
люди арійської крові й сьо-
годні святкують це народ-
ження. Христос був арій-
ської крові».

«Ми, націонал-соціалісти,
бачимо в справі Христа
можливість досягнути
завдяки фанатичній вірі
надзвичайнішого. Христос
народився у загнанимому
світі, проповідував віру,
спочатку з нього глузува-
ли, а потім з цієї віри ви-
ник світовий рух».

«...Найкращу характерис-
тику надає продукт тако-
го релігійного виховання,
-сам єврей. Його життя
від цього світу і його дух
для справжнього христия-
нства у глибині душі та-
кий же чужий як 2000
років тому був чужий ве-
ликому засновникові ново-
го вчення. Звичайно, він не
приховував своїх настроїв

sehen Volke gegenüber kein Hehl, griff wenn nötig sogar zur Peitsche um aus dem Tempel des Herrn diesen Widersacher jedes Menschentums zu treiben, der auch damals wie immer in der Religion nur ein Mittel zur geschäftlichen Existenz sah. Dafür wurde dann Christus freilich an das Kreuz geschlagen, während unser heutiges Parteichristentum sich herabwürdigt, bei den Wahlen um jüdische Stimmen zu beteln und später mit atheistischen Judenparteien politische Schiebungen zu vereinbaren sucht, und gegen das eigene Volkstum» [16, 336].

З іншого боку, у розмовах А. Гітлера з Х. Раушнінгом можна знайти й негативні думки про Христа і християнство. Але, будучи досвідченим політиком, Гітлер не експлікує їх привселюдно, вони залишаються в рамках приватних бесід:

«Das Christentum ist ein jüdischer Schwindel. Man ist entweder Deutscher oder Christ. Man kann den Epileptiker Paulus zwar aus dem Christentum hinauswerfen, das nützt aber nicht viel. Wir wollen keine Menschen, die nach drüben schießen. Wir wollen freie Männer, die Gott in sich wissen und spüren. Den Jesus können sie nicht zum Arier machen, das ist Unsinn. Die Massen werden nie wieder christlich werden». [НШег'цит. за [0,294].

Отже, підсумовуючи сказане, можемо визначити, що плани змісту лексем *Christus* і *Christentum* значною мірою детерміновані прагматичним аспектом. Відношення між лінгвальним знаком *Christentum* і правлячою елітою націонал-соціалістичної держави можна характеризувати як відношення компромісу, мирного

щодо єврейського народу - коли було необхідно, брався за батога, щоб вигнати з господнього храму це сатанинське відріддя, яке й тоді бачило у релігії тільки спосіб комерційного життя. За це Христа, звичайно, розіп'яли на хресті, а сьогодні наші християни-партійці принижуються, щоб виканючити голоси єврейських виборців, а потім пробують займатися з атеїстичними єврейськими партіями темними махінаціями проти власного народу».

«Християнство - єврейська брехня. Ти або німець, або християнин. Можна викинути епілетика Павла з християнства, це нічого не дасть. Ми не хочемо людей, що задивляються по той бік. Ми хочемо вільних чоловіків, які знають і відчувають бога у собі. Ісуса ви не зможете зробити арійцем, це - безглуздя. Маси ніколи не стануть знову християнськими».

співіснування. Таке відношення ґрунтується, у свою чергу, на суперечливості, що виражено в негативному ставленні націонал-соціалістичної еліти до християнського вчення, з одного боку, і в сприйнятті Ісуса Христа не як Сина Божого, а як історичної земної особистості (сигматичний аспект) - з іншого. В мові НСДАП лексеми *Christentum* і *Christus* постають вкрай перекрученими в семантичному плані й операціонально непридатними для адекватного сприйняття навколишнього світу (для онтологічних цілей). Водночас вони цілком припустимі для цілей утилітарних - пропаганди й агітації, для маніпулювання масовою свідомістю, яке значно полегшується завдяки високому позитивному емоційному заряду лексем.

Ставлення радянської партійної еліти до лексеми *християнство* також є вкрай негативним. Але причина такої надзвичайної антипатії у комуністів має іншу природу, ніж у націонал-соціалістів. Християнство глибоко вороже комуністичній ідеології, тому що є релігією. У російському комунізмі ведеться боротьба за її повне викорінення з життя суспільства. У націонал-соціалізмі релігія і віра посідають важливе місце у суспільній свідомості, але, на думку націонал-соціалістичних лідерів, християнська релігія себе дискредитувала повністю, тому її місце мусить посісти інша природна релігія, що укорінена у крові народу.

У російській мові радянського періоду пропріальну одиницю *Христос* відбито як пейоративну. Христос для комуністів - істота міфічна, негативні почуття до неї детерміновано негативним ставленням до християнської релігії. Як аргумент комуністи висувають ще одну обставину, що обумовлює їхні антипатії до Христа і християнства. Це - ненауковість. У межах комуністичного вчення, як відомо, науковими є тільки ті положення, які відповідають основам марксизму, тому з концептом ХРИСТИАНСТВО комунізм перебуває у стані конфронтації. Стратегічна лінія мовної політики КПРС полягає, таким чином, у викоріненні лексем *Христос* і *християнство* з народної свідомості.

Программа Коммунистической партии Советского Союза.- М.: Политиздат, 1973.

Ленин В. И. Материализм и эмпириокритицизм / Ленин В. И. Полное собрание сочинений.- М.: Политиздат, 1961.- Т. 18.
Маркс К. К еврейскому вопросу / Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения.- М.: Политиздат, 1954.- Т. 1.- С. 382- 413.
Маркс К. Экономические рукописи 1857-1859 годов. Критика политической экономии / Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения.- М.: Политиздат, 1968.- Т. 46.- Ч. 1.- С. 3-510.
Ленин В. И. Философские тетради / Ленин В. И. Полное собрание сочинений.- М.: Политиздат, 1963.- Т. 29.

6. Mommsen IV. Deutsche Parteiprogramme. Deutsches Handbuch der Politik.- München: Isar V-g, 1960.

7. Nationalsozialismus. Dokumente 1933-1945/hg. von Hofcr W.- Frankfurt / M.: Fischer Bücherei, 1957.

8. Kessemeier C. Der Leitartikler Goebbels in den NS-Organen «Der Stürmer» und «Das Reich» - Münster (westf): C. J. Fahle GmbH, 1967.

9. Rauschning H. Gespräche mit Hitler.- Wien: Europaverlag, 1973.

10. Heer F. Der Glaube des Adolf Hitler. Anatomie einer politischen Religiosität.- München & Eßling: Bechtlc V-g, 1968.

11. *Rosenberg A.* Mythos des 20. Jahrhunderts. Eine Wertung der seelisch-geistigen Gestaltenkämpfe unserer Zeit.- München: Hohencichcn V-g, 1942.
 12. *Straßner E.* Ideologie - Sprache- Politik. Grundfragen ihres Zusammenhangs.-Tübingen: Max Niemeyer V-g, 1987.
 13. *Tallgren V.* Hitler und Helden. Heroismus und Weltanschauung.- Helsinki: Suomalainen Tiedakatemia, 1981.
 14. *Fischer M., Hügli S., Ischi'В., Schärer D.* Der Nationalsozialismus. 12 dunkle Jahre deutscher Geschichte.- Bonn: Inter Nations, 1987.
 15. *Hitler A.* Reden. Anschriften. Anordnungen. Februar 1925 bis Januar 1933 (1925-1926).- München, L., P., N. Y.: K.G. Saur, 1992.- Bd.1.
 16. *Hitler A.* Mein Kampf. - München: Franz Eher Nachf GmbH, 1939.
- Довідники
1. *Даль В. И.* (1955) - Словарь живого великорусского языка: В 4 т. / М.: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1955.- Т. 4.
 - ССРЛЯ (1965) - Словарь современного русского литературного языка: В 17 т. // М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1965.- Т. 17.
 - СРЯ (1959) - Словарь русского языка: В 4 т. // М.: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1959.- Т. 4.
 - ОЭС (1983) - Орфоэпический словарь русского языка / Борунова С. Н., Воронцова В. Л., Еськова Н. А. - М.: Русский язык, 1983.
 - Сводный... (1991). Сводный словарь современной русской лексики: В 2 т. / М.: Русский язык, 1991.- Т. 2.
 - Ожегов (1986) - *Ожегов С. И.* Словарь русского языка.- М.: Русский язык, 1986.
 - ОГС (1976) - Орфографический словарь русского языка / Бархударов С. Г., Протченко И. Ф., Скворцов Л. И.- М.: Русский язык, 1976.
 - ПС (1940) - Политический словарь / Александров А., Гальянов В., Рубинштейн Н. М.: Госполитиздат, 1940.
 - СА (1966) - Словарь атеиста.- М: Политиздат, 1966.

G. Benkendorf

CHRIST & CHRISTIANITY. SEMANTICS AND PRAGMATICS OF THE CONCEPTS IN THE LANGUAGES OF TOTALITARIAN PARTIES

This article explores the place and role of the concepts CHRIST & CHRISTIANITY in the creating the conceptual sphere of russian communism and german national socialism as well as a forming of totalitarian party languages. Semantic analysis is coupled with that of lingual pragmatic peculiarities of russian and german equivalents.